

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
„COSTIN C. KIRIȚESCU”

Vol. 24/2002

Colectia
BIBLIOTECA ECONOMICĂ

Seria
***Probleme
economice***

**VIITORUL
UNIUNII EUROPENE
LA ORIZONTUL
ANULUI 2010**

Virginia CÂMPEANU

ISBN 973-85844-6-9

Centrul de Informare și Documentare Economică

ACADEMIA ROMÂNĂ
INSTITUTUL NAȚIONAL DE CERCETĂRI ECONOMICE
INSTITUTUL DE ECONOMIE MONDIALĂ

VIITORUL UNIUNII EUROPENE LA ORIZONTUL ANULUI 2010

dr. Virginia CÂMPEANU

Centrul de Informare și Documentare Economică
București, 2002

Volumul de față prezintă tema
"VIITORUL UNIUNII EUROPENE
LA ORIZONTUL ANULUI 2010"
realizată de Institutul de Economie Mondială
în cadrul

Programului Național de Cercetare CERES.

Proiectul Institutului Național de Cercetări Economice al Academiei Române
**"Modelarea politicilor economice în perspectiva integrării în Uniunea
Europeană și fundamentarea restructurării economiei României în contextul
tranziției spre o nouă Europă".**

Contract 155/2001
Etapa a II-a, 2002

Editat de CENTRUL DE INFORMARE ȘI DOCUMENTARE ECONOMICĂ
REDACTOR-ȘEF - VALERIU IOAN FRANC
SECRETAR GENERAL DE REDACȚIE - AIDA SARCHIZIAN

REDACTOR: LUMINIȚA DOGARU
MACHETARE ȘI TEHNOREDACTARE: VICTOR PREDACIDE/PROBLEME: Pro24_02.doc

Redacția și administrația: București, Calea 13 Septembrie nr. 13, sectorul 5,
cod poștal 76 117, telefon: 0040-1-411 60 75, telefax: 0040-1-411 54 86
Adresa poștală: București 5, căsuța poștală 5 - 72

Materialele cuprinse în acest buletin pot fi reproduse numai cu aprobarea
conducerii Institutului Național de Cercetări Economice

Volumele seriei pot fi identificate și comandate fie în colecție anuală, respectiv ISSN 1222 - 5401,
fie pe fiecare titlu în parte, respectiv pe ISBN alocat fiecărui volum.

Pentru volumul de față: ISBN - 973 - 85844 - 6 - 9

CUPRINS

Introducere	5
Capitolul 1 PERFORMANȚELE ȚĂRILOR CENTRAL ȘI EST-EUROPENE CANDIDATE LA ADERARE - PREMISĂ A PROCESULUI DE EXTINDERE A UNIUNII EUROPENE	7
1.1 <i>Progresele țărilor central și est-europene candidate la UE în realizarea criteriilor economice de aderare</i>	7
1.2 <i>Progrese sensibile ale negocierilor de aderare</i>	18
Capitolul 2 STRATEGIA UNIUNII EUROPENE DE EXTINDERE SPRE EST	22
2.1 <i>Strategia extinderii UE și divergențe de opinii în țările membre</i>	22
2.1.1 <i>Reforme instituționale și politice în UE înaintea procesului de lărgire</i>	22
2.1.2 <i>Declarații oficiale și “euroscepticism” în țările membre</i>	23
2.2 <i>Scenarii și calendare posibile privind aderarea celor 12 țări candidate</i>	24
Capitolul 3 ROMÂNIA ÎN ECUAȚIA INTEGRĂRII EUROPENE	28
3.1 <i>Direcții posibile de dezvoltare a României, în funcție de estimarea costuri- beneficii intersectoriale în perspectiva aderării la UE</i>	28
3.2 <i>Impactul tranziției și procesului de integrare europeană asupra României. Modalități de transformare a efectelor negative, în efecte pozitive</i>	28
Capitolul 4 UNIFICAREA CONTINENTULUI EUROPEAN - O ABORDARE LA ORIZONTUL VIITORULUI-TRECUT	33
4.1 <i>Anul 2010- “Visul” de la Copenhaga s-a îndeplinit</i>	33
4.2 <i>Costuri și beneficii în plan economic și social după extinderea Uniunii Europene la UE 27</i>	35
4.2.1 <i>Impactul integrării asupra noilor state membre din centrul și estul Europei</i>	36
4.2. <i>Probleme cu care se confruntă UE după extindere</i>	38
Bibliografie	40

*Ediție realizată cu asistență financiară din partea Comunității Europene,
grant B7-030-ZZ00 24.03.08.15.*

Punctele de vedere exprimate în acest studiu aparțin autorilor și, prin urmare, nu pot fi considerate în nici un fel ca exprimând punctul de vedere oficial al Comunității Europene

Introducere

La începutul secolului XXI, extinderea Uniunii Europene este considerată una dintre cele mai mari șanse de unificare pașnică a continentului european, de realizare a unei zone de stabilitate și prosperitate, o șansă unică și istorică. În conturarea viitorului previzibil al Uniunii Europene nu se poate face, așadar, abstracție de procesul de extindere a acesteia în spațiu și timp, de amplificarea procesului de integrare europeană și de impactul integrării asupra tuturor părților implicate în proces.

Extinderea spre est a UE va avea loc nu pe un teren viran, ci pe unul pregătit de: experiența acumulată în procesul de formare și dezvoltare a comunităților europene, extinderea succesivă de la 6 la 15 membri, mutațiile intervenite după anul 1990 în relațiile dintre Uniunea Europeană și fostele țări comuniste din Europa Centrală și de Est și impactul acestora asupra performanțelor politice, economice și sociale ale țărilor care au devenit candidate la integrare în Europa. Toate acestea se constituie în premise ale procesului de extindere a Uniunii Europene în cursul primului deceniu al noului secol. Fiecare dintre aceste premise are importanța sa în construcția viitorului Uniunii Europene, dar în prezent, pentru România, progresul în realizarea criteriului economic și progresele în negocierile de aderare sunt premise de care depinde momentul aderării la UE.

Obiectivul studiului îl constituie elaborarea unor perspective specifice asupra viitorului Uniunii Europene, acesta fiind adresat în special autorităților române care ar putea să preia unele elemente pe care să le utilizeze la proiectarea direcțiilor de dezvoltare a României în perioada de preaderare la Uniunea Europeană, dar și tinerilor care se specializează pe problemele integrării europene.

Extinderea Uniunii Europene la 27 de țări, prefigurată încă din anii '90, nu are precedent în privința numărului de țări și nici a schimbărilor pe care le implică. Extinderea Uniunii Europene reprezintă deci o provocare atât pentru țările membre UE, cât și pentru țările candidate.

La summit-ul de la Helsinki din decembrie 1999 s-a hotărât invitarea la negocierile de aderare a încă șase state, inclusiv România, pe lângă cele care începuseră negocierile din 1998. Procesul de aderare a devenit apoi tot mai flexibil și cu viteze diferite, ceea ce a condus la o mare concurență între țările grupului Helsinki, pentru a ajunge din urmă țările din grupul Luxemburg și a prinde momentul aderării până în 2006 sau chiar 2004. După Consiliul de la Göteborg (2001) 10 din cele 12 țări candidate, socotite a adera într-un prim val de tip "big-bang" au deschis și închis majoritatea dosarelor (capitolelor de negocieri), sperând fiecare să încheie această etapă până în anul 2003.

În pofida angajamentelor și declarațiilor oficiale de extindere spre est a UE luate de Comisia Europeană, ca și de statele membre, sporește euroscepticismul, care ar mai putea influența încă dinamica procesului de extindere și ar putea determina întârzierea acestuia, chiar și pentru țările din primul val.

Analiza comparativă a performanțelor economice a țărilor candidate relevă diferențe sensibile între stadiul de dezvoltare și cel de pregătire a procesului de integrare, care se constituie în elemente de prefigurare a viitorului UE pe termen previzibil, până în anul 2010.

Scenariul privind viitorul Uniunii Europene la orizontul anului 2010, ca și prognoza pentru România s-au realizat pe baza factorilor de influență a extinderii spre est a UE, la nivelul țărilor candidate și la nivelul UE. Stilul de redactare a scenariului privind viitorul UE, văzut ca retrospectivă a anilor 2000-2010 a fost ales de autor în speranța atenuării rigidității de stil, specifică unui asemenea demers.

Analiza de impact a procesului de integrare europeană își propune relevarea câștigătorilor și perdanților procesului de integrare, atât între țări, cât și intersectorial și în plan social.

Capitolul 1

PERFORMANȚELE ȚĂRILOR CENTRAL ȘI EST-EUROPENE CANDIDATE LA ADERARE - PREMIȘĂ A PROCESULUI DE EXTINDERE A UNIUNII EUROPENE

1.1 Progresele țărilor central și est-europene candidate la UE în realizarea criteriilor economice de aderare

Progresele țărilor central și est-europene candidate la UE în realizarea criteriilor economice de aderare se măsoară prin evoluția următorilor indicatori economici: Produsul Intern Brut (PIB), inflația și deficitul bugetar raportat la PIB. Acești indicatori reflectă stabilitatea economică a unei țări.

Produsul Intern Brut

Acest indicator reflectă creșterea economică pozitivă, negativă sau stagnarea (creșterea zero) a unei țări.

Începutul anilor '90 a fost caracterizat printr-un climat economic nefavorabil la scară internațională, determinat de criza economiei mondiale, manifestată îndeosebi în Europa (1991-1993). Pentru prima oară după 1945, Produsul Intern Brut agregat la scară mondială a marcat o scădere cu 0,4%. Redresarea a început în 1994 în Europa de Vest, dar ritmul creșterii economice s-a stabilizat la circa 2,5-3%, adică la jumătatea celui înregistrat înainte de 1973.

În Europa Centrală și de Est schimbările revoluționare din anii 1989 și 1990 au fost urmate de crize economice fără precedent în această zonă a Europei, comparate de unii analiști occidentali cu "marea depresiune" a anilor 1929-1933 sau cu pagubele provocate de-al doilea război mondial. În România, potrivit profesorului și analistului Nicolae Belli¹, perioada 1990-2000 "judecată prin amploarea pagubelor create economiei și populației, ca și prin durata prelungită de recuperare a nivelului economic din 1989, va rămâne în istorie ca o perioadă mai rea și mai păguboasă decât au fost pentru România nu unul, ci ambele războaie mondiale, luate împreună". Explicația unor crize de o asemenea amplitudine este dată de faptul că "turbulențele economice de la începutul anilor '90 s-au transformat în crize structurale profunde", începute încă din anii '70.

Durata și intensitatea recesiunii au fost variabile de la o țară la alta și, putem spune, chiar între țările din Europa Centrală și de Est, fiind mai accentuate în țările din Est (creștere economică negativă de două cifre).

1 Belli Nicolae, "Tranziția mai grea decât un război", România 1990-2000, Editura Expert, București 2001.

Pentru majoritatea țărilor, criza a durat până în anul 1994. Amploarea ei în fiecare țară reiese din tabelul de mai jos, care prezintă modificările anuale ale PIB din fiecare stat din centrul și estul Europei în perioada 1990-2001.

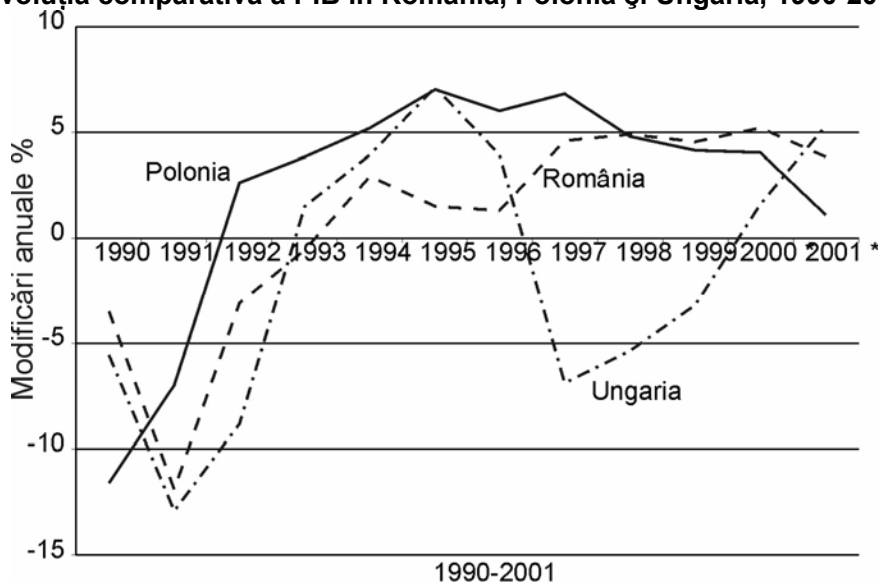
Tabelul nr. 1
Evoluția PIB în țările din centrul și estul Europei

	PIB modificări %											
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 *	2001 *
Bulgaria	-9.1	-11.7	-7.3	-1.5	1.8	2.9	-10.1	-7	3.5	2.4	5.8	4
Cehia	-1.2	-11.5	-3.3	0.1	2.2	5.9	4.8	-1	-2.2	-0.2	2.9	3.6
Estonia	-8.1	-13.6	-14.2	-8.5	-2	4.3	3.9	10.6	4.7	-1.1	6.9	5.3
Ungaria	-3.5	-11.9	-3.1	-0.6	2.9	1.5	1.3	4.6	4.9	4.5	5.2	3.8
Letonia	-3.5	-10.4	-34.9	-15	0.8	-1	3.3	8.6	3.9	0.1	6.6	7.6
Lituania	-6.9	-5.7	-21.3	-16.2	-9.8	3.3	4.7	7.3	5.1	-4.1	3.9	5.5
Polonia	-11.6	-7	2.6	3.8	5.2	7	6	6.8	4.8	4.1	4	1.1
România	-5.6	-12.9	-8.8	1.5	3.9	7.1	3.9	-6.9	-5.4	-3.2	1.6	5.3
Slovacia	-2.5	-14.6	-6.5	-3.7	4.9	6.9	6.6	6.5	4.4	1.9	2.2	3.3
Slovenia	-4.7	-8.9	-5.5	2.8	5.3	4.1	3.5	4.6	3.8	4.9	4.6	3

* estimări FMI.

În România, după creșteri economice succesive în perioada 1993-1996, s-au înregistrat creșteri negative succesive timp de trei ani, cu cel mai ridicat ritm de scădere în 1997 (-6,9%), pe fondul schimbării politicii economice și monetare și al influenței exercitate de criza economică din Asia și Rusia. Dintre celelalte țări central și est-europene candidate la aderarea la UE, doar Cehia a înregistrat o evoluție similară, urmată în 1999 de Estonia și Lituania. Ungaria și Slovenia au marcat cele mai semnificative creșteri economice, cu ritmuri de peste 4%.

Evoluția comparativă a PIB în România, Polonia și Ungaria, 1990-2001

Performanțe reale mai bune în România decât cele anticipate, începând din anul 2000

Prognoze ale Comisiei Europene (martie 2000) privind perspectivele economice ale țărilor central și est-europene pe termen scurt, 2000-2001 constituie un punct de reper. Trebuie precizat că acestea nu au fost influențate de "Strategiile pe termen mediu" ale țărilor candidate (pentru perioada 2001-2004), care au fost definitivate după elaborarea acestei prognoze și care, în general, prevăd creșteri economice anuale superioare nivelurilor indicate în prognoza Comisiei Europene.

Prognoza Produsului Intern Brut în țările central și est-europene candidate

Țara	1999 e	2000 p	2001 p
Bulgaria	2,4	4,5	4,9
Cehia	-0,5	1,8	3,1
Estonia	-1,4	4	5,5
Ungaria	4,3	4,7	5,1
Letonia	0,5	2,5	3,9
Lituania	-4	2,2	3,4
Polonia	4,1	5,1	5,5
România	-3,2	-0,6	2,8
Slovacia	1,9	2,2	3,3
Slovenia	3,7	4,1	4,1
TCEE-10	2,1	3,7	4,6

e- estimări.

p- previziuni.

Sursa: Comisia Europeană, martie 2000.

În toate cele zece țări candidate Comisia prelimina o accelerare a creșterii PIB, bazată pe o creștere mai rapidă în UE, Rusia și Asia, pe canalele comerciale refăcute în Balcani și pe refacerea internă a țărilor care aplică programe sistematice de redresare - Bulgaria, Cehia, Lituania, România și Slovacia. Cu toate acestea se pot observa diferențe între țări sau grupuri de țări: pentru cele din grupul Luxemburg (Cehia, Estonia, Polonia, Ungaria, Slovenia) sunt estimate ritmuri anuale de creștere economică superioare țărilor din grupul Helsinki (cu excepția Cehiei). Bulgaria este excepția grupului Helsinki, având unul dintre cele mai ridicate ritmuri de creștere prognozate pentru TCEE-10 în 2001. Cu o astfel de evoluție, este puțin probabil ca decalajele între țările candidate (acumulate nu numai în anii '90) să se diminueze. România ar trebui să înregistreze creșteri economice anuale superioare celorlalte țări (peste 5%), având în vedere că **România se clasa în anii 1990-1999 pe ultimele locuri între cele 10 țări candidate (în multe cazuri chiar pe ultimul) în privința performanțelor economice**. Un ritm de creștere economică negativă pentru anul 2000 și de creștere pozitivă de numai 2,8 % în 2001 (conform prognozei) nu ar fi dat nici o șansă României de a surclasa alte țări candidate și de a ieși din "plutonul codașilor".

Evoluțiile recente au dovedit însă că această prognoză, cel puțin în cazul României, este pesimistă întrucât în anul 2000 au apărut primele semne de revigorare ale economiei, cu o creștere economică pozitivă, de 1,6%. Spre sfârșitul anului 2000 existau unele elemente pozitive, remarcate în Raportul Parlamentului European despre România, elaborat de baroana Emma Nicholson de Winterbourne: relansarea creșterii economice, progresele realizate în adoptarea legislației comunitare (acquis-ul comunitar), precum și rolul stabilizator al României în regiunea Europei Centrale și de Est

Toate celelalte țări ex-socialiste candidate au înregistrat ritmuri pozitive de dezvoltare economică în anul 2000, cu maxime în Estonia, 6,9%, Lituania, 6,6%, Bulgaria 5,8%, Ungaria, 5,2%.

În anul 2001, ca o consecință a înrăutățirii climatului economic internațional, s-a înregistrat o încetinire a ritmului de creștere economică a statelor candidate; concomitent, creșterea economică globală s-a înjumătățit datorită creșterii prețurilor țițeiului și scăderii investițiilor, factori care au fost amplificați de incertitudinea ce a urmat atacurilor teroriste din 11 septembrie 2001 în SUA. Sfârșitul anului 2001 a fost însă mai bun decât se anticipase, datorită redresării economice rapide a SUA în ultimul trimestru din 2001. În pofida tendinței generale, cele mai multe dintre statele candidate au reușit să limiteze influența încetinirii creșterii economice globale asupra economiilor lor, prin creșterea cererii interne. Ritmul creșterii economice în țările central și est-europene a fost de 3,1% în 2001. Cu excepția Poloniei, cererea internă a sprijinit creșterea economică din toate celelalte țări candidate. Polonia a înregistrat cel mai scăzut ritm al creșterii economice, de 1,1%, în condițiile în care economia nu a fost sprijinită de cererea internă.

În anul 2001, România și statele baltice au înregistrat cele mai ridicate ritmuri de creștere economică între țările candidate la UE. PIB-ul României a crescut cu 5,3% în termeni reali, pe baza consumului privat și a investițiilor. Creșterea economică semnificativă din anul 2001 a depășit nivelul "dezirabil" de 4% prevăzut în Strategia pe termen mediu a României, în condițiile unor schimbări majore în politica economică a României, menite să implementeze integral Planul de Acțiune, parte a Strategiei economice pe termen mediu. Menționăm că Guvernul României a aprobat la 16 martie 2000 Strategia de dezvoltare pe termen mediu, care prevede creștere economică neinflaționistă și durabilă. Acest document este considerat esențial pentru negocierile țării noastre cu UE.

În pofida redresării economice din 2001, evoluția economică mai puțin favorabilă în a doua parte a anului 2001 a avut un impact considerabil asupra ritmului mediu de creștere economică din anul 2002, estimat la 2,9% pentru cele 10 țări central și est-europene. O dată cu revenirea la condiții interne și externe normale, creșterea economică a statelor candidate s-ar putea accelera și ar putea atinge peste 4% în 2003. ***Cel mai important factor va continua să fie creșterea cererii interne, sprijinită pe de o parte, prin majorarea reală a salariilor ce va determina sporirea cererii private, iar pe de altă parte, de reluarea investițiilor, ca urmare a îmbunătățirii perspectivelor economice și a majorării cererii externe.***

Creșterea cererii externe pentru exporturi în 2002-2003 ar putea preveni deteriorarea semnificativă a balanțelor externe, chiar și în condițiile unei cereri

interne dinamice. Dat fiind faptul că finanțele publice trebuie ținute sub control, experții de la Comisia Europeană nu se așteaptă la o contribuție importantă a consumului public la creșterea economică.

Continuarea creșterii economice stabilite în Strategia pe termen mediu a României este o necesitate, în caz contrar existând riscul ca România să nu ajungă în rândul țărilor dezvoltate ale Europei și să rămână o țară în curs de dezvoltare pentru o perioadă îndelungată.

Potrivit noilor estimări ale Comisiei Europene realizate pentru perioada 2001-2003, România, Bulgaria și statele baltice vor înregistra în 2002 și în 2003 cele mai importante creșteri economice între statele candidate la integrarea europeană. O asemenea evoluție ar conduce la reducerea decalajelor economice dintre România și alte state candidate din Europa Centrală.

PIB/locuitor

Nivelul de dezvoltare al unei țări este exprimat în mod sintetic prin indicatorul PIB/locuitor, la nivelul parității puterii de cumpărare (PPP)¹. Analiza acestui indicator în țările central și est-europene relevă, pe de o parte, decalaje profunde între statele membre ale Uniunii Europene și statele candidate și, pe de altă parte, decalaje accentuate între țările candidate la aderare.

Nivelul mediu al PIB/locuitor în UE-15 s-a situat în 1999 (conform datelor disponibile cele mai recente) la 20 613 dolari, marcând o creștere de peste 1 500 dolari comparativ cu anul 1997. În toate țările central și est-europene PIB/locuitor se situează sub nivelul zonei euro, EUR-11. Slovenia este singura țară în care nivelul PIB/locuitor (PPP) depășește nivelul Greciei și al Portugaliei, considerate "cele mai sărace" din UE.

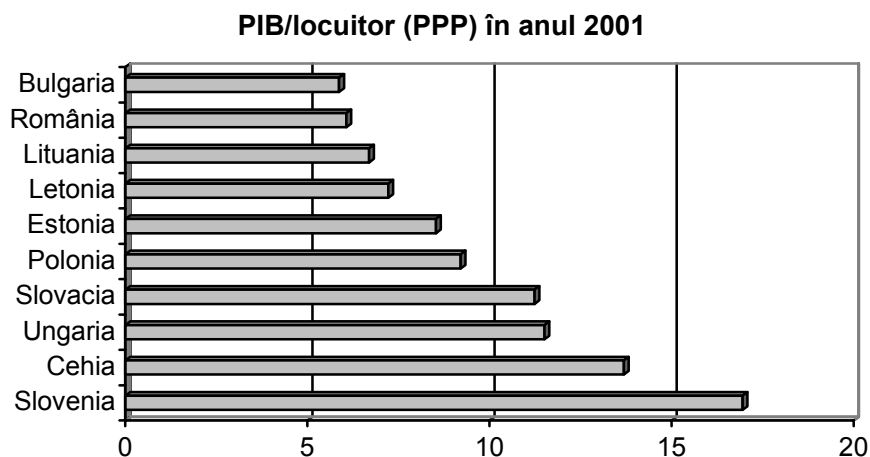
În intervalul 1994-1999, în țările candidate central și est-europene s-a înregistrat o tendință generală de creștere a PIB/locuitor, cu unele mici fluctuații. Singura țară în care Produsul Intern Brut raportat pe locuitor (PPP) a scăzut în anul 1999 este România, cu o redresare ușoară începând cu anul 2000. În acest fel, în România se realiza numai 28,5% din nivelul mediu al PIB/locuitor din UE.

În ceea ce privește decalajele absolute ale României la acest indicator, analiza pe anii 1997-1999 relevă amplificarea acestora în ultimul an al intervalului față de toate țările membre ale Uniunii Europene (cu excepția Franței), în mod special față de Spania, Portugalia și Grecia, țări mai puțin dezvoltate ale Uniunii Europene, care în ultimii ani au luat un avânt deosebit. Decalajele s-au mărit totodată față de Slovenia, Cehia, Ungaria și Polonia, țări care au început negocierile de aderare în primul val.

În România, PIB/locuitor a marcat în anul 2000, pentru al patrulea an consecutiv, o tendință de scădere, ajungând la 5785 dolari /locuitor, ceea ce a făcut ca România să se claseze pe penultimul loc la acest indicator între cele zece țări central și est-europene candidate, înaintea Bulgariei. Situația s-a deteriorat vizibil dacă o comparăm cu anul 1996, când România depășea nu numai Bulgaria, dar și cele trei țări baltice, Estonia, Letonia, Lituania.

1 A Community of Fifteen, Bruxelles, 2000, p.11: PPP indică un volum identic de produse și servicii care pot fi achiziționate oriunde, indiferent de nivelurile prețurilor.

În 2001 PIB/locuitor (PPP) în România a marcat o creștere de peste 50% comparativ cu anul 1990, ajungând la nivelul de 6064 dolari (+ 4,6% față de anul anterior). Deși s-a înregistrat o redresare în 2001, (fără a se atinge însă nivelul record al anului 1996) poziția României rămâne neschimbată.

Tabelul nr. 2

**Evoluția PIB/locuitor (PPP) în statele candidate
din centrul și estul Europei**

PIB/loc, PPP \$

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 *	2001 *
Bulgaria	4,487	4,114	4,098	4,195	5,010	5,370	4,988	4,822	4,980	5,170	5,393	5,870
Cehia	9,526	8,721	8,951	9,273	10,760	12,070	13,040	13,320	12,970	13,030	12,932	13,689
Estonia	n.d	4,778	4,433	3,992	3,803	3,834	4,171	4,449	5,082	5,456	8,179	8,531
Ungaria	n.d	n.d	n.d	n.d	8,380	8,930	9,340	10,010	10,580	11,190	11,084	11,506
Letonia	n.d	5,472	5,118	3,463	3,070	3,213	3,312	3,515	3,920	4,136	6,747	7,222
Lituania	n.d	n.d	n.d	n.d	3,681	3,409	3,612	3,853	4,164	4,425	6,142	6,689
Polonia	n.d	n.d	n.d	n.d	6,050	6,708	7,310	7,968	8,380	8,790	8,793	9,203
România	3,966	3,580	3,530	3,700	3,942	6,181	6,628	6,318	6,010	5,870	5,785	6,064
Slovacia	7,260	8,026	8,784	9,543	9,990	10,240	10,453	11,236
Slovenia	n.d	n.d	n.d	n.d	11,520	12,439	13,220	14,151	14,780	15,590	15,595	16,948

* estimări FMI.

Inflația

Unul dintre cele mai importante și dureroase fenomene ale crizelor economice din țările Europei Centrale și de Est îl constituie inflația, care se măsoară prin indicii prețurilor de consum și afectează întreaga populație a fiecărei țări care nu o poate controla, alterând totodată mediul de afaceri și fluxul de investiții străine.

Potrivit datelor oficiale publicate de Uniunea Europeană, inflația în statele membre a marcat o scădere cvasicontinuă după începutul anilor '90, când indicii medii al prețurilor de consum se situa la 5%, la mai puțin de 2% în 1999.

Performanțele statelor candidate la UE privind stăpânirea tendințelor inflaționiste au fost diferite în cursul ultimului deceniu, dar trăsătura comună o reprezintă tendința de scădere a inflației față de anii de intensă criză economică, 1990-1993.

România a înregistrat un nivel maxim al inflației în anul 1993, de peste 256%, dar trebuie menționat că timp de patru ani consecutivi, 1991-1994 inflația a fost de trei cifre. După o scădere în 1995, indicele prețurilor de consum în România se situează pe o nouă curbă ascendentă, cu un maxim de 156% în 1997. Frecvențele corecții ale prețurilor la energie și utilități au constituit un factor important de influență, în sensul creșterii inflației.

De menționat că nu România deține recordul de inflație între țările candidate în ultimul deceniu al secolului trecut, ci Lituania (1161%), Estonia (1076%) în 1992 și Bulgaria (1082%) în 1997. Bulgaria avea o inflație de patru cifre în anul 1997, iar România de trei cifre. Restul țărilor candidate aveau fie inflație de două cifre (11-18%), fie chiar de o cifră: Cehia, Slovenia, Slovacia (sub 10%).

Cu excepția Ungariei și Lituaniei, celelalte state candidate au înregistrat în anul 2000 ușoare creșteri ale prețurilor la consumator. În România inflația anului 2000 s-a situat la un nivel cvasisimilar anului anterior (45,7%).

În anul 2001 scăderea prețurilor internaționale la materii prime a contribuit la reducerea inflației din țările candidate.

În România inflația a marcat o scădere de 11% în 2001, la nivelul de 34,5%, tendință continuată în 2002. Evoluții pozitive au avut loc și în Bulgaria, Polonia și Slovacia care în 2001 au trecut de la inflația de două cifre la cea de o cifră.

Tabelul nr. 3
Evoluția indicelui prețurilor de consum în statele central și est-europene, 1990-2001

	<i>Inflație %</i>											
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000*	2001*
Bulgaria	23,8	338,5	91,2	72,8	96	62,1	123	1082	22,3	0,3	10,4	7,5
Cehia	9,7	56,6	11,1	20,8	10	9,1	8,8	8,5	10,7	2,1	3,9	4,7
Estonia	17,2	211	1076	89,8	47,7	29	23,1	11,2	8,2	3,3	4	5,8
Ungaria	28,9	35	23	22,5	18,8	28,2	23,6	18,3	14,3	10	9,8	9,2
Letonia	10,5	172	959	9,2	35,9	25	17,6	8,4	4,7	2,4	2,6	2,5
Lituania	8,4	225	1171	188,8	45,1	35,7	13,1	8,4	2,4	2,5	1	1,3
Polonia	585,8	70,3	43	35,3	32,2	27,8	19,9	14,9	11,8	7,3	10,1	5,4
România	5,1	170,2	210,4	256,1	136,8	32,3	38,8	154,8	59,1	45,8	45,7	34,5
Slovacia	10,4	61,2	10	23,2	13,4	9,9	5,8	6,1	6,1	10,6	12	7,3
Slovenia	551,6	115	207,3	32,9	21	13,5	9,9	8,4	7,9	6,1	8,9	8,4

* estimări FMI.

România este singura țară candidată din centrul și estul Europei care în pofida evoluției pozitive, îndeosebi în anul 2001, continuă să aibă un nivel al inflației de două cifre.

Potrivit prognozelor Comisiei Europene, inflația medie în cele zece state candidate central și est-europene va atinge 8,1% în 2002 și 6,7% în 2003,

comparativ cu 10,6% în 2001. Tendința pozitivă din 2002-2003 va fi în mare parte rezultatul eforturilor de reducere a inflației în România, unde totuși aceasta va avea cel mai ridicat nivel dintre cele zece state candidate, continuând să fie de două cifre.

Șomaj

Șomajul este un fenomen relativ nou în Europa Centrală și de Est, fiind consemnat oficial înainte de 1990 numai în Polonia (0,1% din forța de muncă activă), Ungaria (0,6%) și Slovenia (2,9%).

După anul 1990, șomajul a crescut rapid, atingând în unele țări valori de 15-19%. În Republica Cehă, Estonia, Letonia și România, șomajul nu a depășit 10% în cei mai mulți ani ai deceniului trecut, ca urmare a salariilor scăzute, care au redus presiunea asupra întreprinderilor, astfel încât mii de muncitori au rămas în mod oficial angajați. Unele studii efectuate la jumătatea anilor '90 vorbesc despre flexibilitatea "remarcabilă de pe piața muncii", în condițiile în care "muncitorii preferă să accepte salarii mai scăzute decât să piardă locurile de muncă". Șomajul relativ scăzut din unele țări central și est-europene, inclusiv România, se explică și prin amânarea procesului de restructurare industrială, precum și prin amânarea procedurilor de declarare a falimentului la întreprinderile cu pierderi. În unele state, nivelul scăzut al șomajului se explică prin dezvoltarea rapidă a sectorului terțiar, care a absorbit o mare parte forței de muncă disponibilizate (R. Cehă).

Comparațiile efectuate între statele candidate și statele membre ale Uniunii Europene relevă diferențe mai mici la acest indicator, nivelul mediu al șomajului situându-se în UE în jurul a 10% din forța de muncă activă.

Șomajul a marcat o evoluție descendentă în anii 2000 și 2001 în majoritatea celor zece state candidate, excepție făcând în 2000 Bulgaria, Lituania, Polonia, iar în 2001 Estonia, Polonia, Slovacia. În aceste cazuri se observă o corelare inversă a șomajului cu inflația.

În România, după perioada 1997-1999, de creștere anuală a șomajului (la nivelul maxim de 11,5% în 1999), s-a înregistrat o tendință de scădere în anii 2000-2001, ajungând să reprezinte 9,2% din forța de muncă activă a anului 2001.

De menționat că aceste date se referă numai la persoanele care nu au locuri de muncă, dar primesc asistență socială; ceilalți, lipsiți de locuri de muncă pe termen lung și de sprijin financiar, nu intră în statisticile țărilor, dar în mod cert constituie grupul social cel mai înclinat spre activități economice criminale, îngroșând sensibil numărul celor lipsiți de locuri de muncă.

Tabelul nr. 4

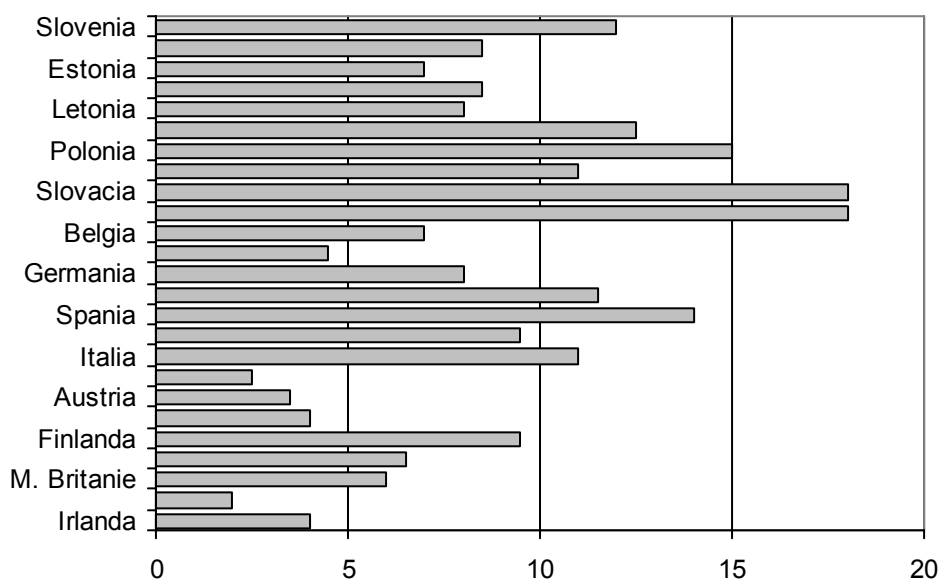
Evoluția șomajului în statele central și est-europene, candidate la aderare, 1990-2001

	șomaj %											
	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 *	2001 **
Bulgaria	1,7	11,1	15,3	16,4	12,8	11,1	12,5	13,7	12,2	16	17,9	17,4
Cehia	0,8	4,1	2,6	3,5	3,2	2,9	3,5	5,2	7,5	9,4	8,8	8,6
Estonia	4,4	4,1	4,4	4	3,7	5,1	7,3	13,4

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000 *	2001 **
Ungaria	1,9	7,4	12,3	12,1	10,4	11,7	11,4	11	9,6	9,6	8,9	5,7
Letonia	2,3	5,8	6,5	6,6	7,2	7	9,2	9,1	7,8	7,7
Lituania	...	0,3	1,3	4,4	3,8	6,1	7,1	5,9	5,4	8,4	12,6	12,5
Polonia	6,3	11,8	13,6	16,4	16	14,9	13,2	10,3	10,4	13	15,1	16,1
România	0,4	3	8,2	10,4	10,9	9,5	6,6	8,9	10,4	11,5	10,5	9,2
Slovacia	0,8	0	4,8	12,2	14,8	13,1	12,8	12,5	15,6	19,2	17,9	18,6
Slovenia	4,7	8,2	11,5	14,4	14,2	14,5	14,4	14,8	14,6	13	12	11,8

* estimări FMI, ** estimări Deutsche Bank Research.

Șomajul în țările candidate și membre UE, 2000

Așa cum reiese din datele statistice ale țărilor comparate, România, alături de Ungaria, Letonia și Cehia deține cele mai scăzute rate ale șomajului la nivelul anului 2001.

În ceea ce privește corelația inversă dintre șomaj și inflație (curba lui Philips), teoria economică este confirmată de evoluțiile din Uniunea Europeană, unde inflația s-a redus după 1991, concomitent cu creșterea șomajului și creșterea producției industriale, pe seama creșterii productivității.

Corelația inversă se verifică și în România anilor '90, unde cotele înalte ale inflației au fost însoțite de scăderea semnificativă a șomajului, iar producția industrială a înregistrat reduceri dramatice, concomitent cu subutilizarea cronică a capacităților de producție. Anul 2001 a marcat însă o abatere "pozitivă" de la teoria economică, în sensul că inflația s-a diminuat concomitent cu reducerea șomajului. Aceeași tendință s-a manifestat în 2001 și în Ungaria, ceea ce ar putea pune sub semnul întrebării opiniile unor experți care susțin că nu se poate reduce inflația fără a crește șomajul.

Deficitul bugetar

Criza economică din perioada 1991-1993 a condus la dezechilibrul balanțelor bugetare din majoritatea țărilor Europei Centrale și de Est, constituind unul dintre factorii de constrângere a creșterii economice și a redresării economiilor. În perioada de revigorare, începând cu 1994, s-au înregistrat redresări lente ale balanțelor bugetare în majoritatea țărilor.

Sold buget % din PIB

	1990	1991	1992	1993	1994	1995	1996	1997	1998	1999	2000*	2001**
Slovenia	-0.3	2.6	0.2	0.3	-0.3	-0.3	0.1	-1.9	-0.8	-0.6	-2.3	-1.3
Cehia	n.d	-1.9	-3.1	0.5	-1.3	-1.2	-1.8	-2.2	-1.6	-1.6	-4.2	-3.2
Estonia	n.d	5.2	-0.3	-0.6	3.3	0	-1.6	2.6	-0.2	-3	-0.7	1.1
Ungaria	0.4	-2.9	-6.8	-5.5	-9.2	-6.6	-3.2	-5.4	-7.1	-2.9	-3.1	-5
Letonia	-0.8	0.6	-1.9	-2.9	-1.3	1.8	0.1	-3.8	-2.7	-1.9
Lituania	-5.4	2.7	0.5	-3.3	-1.7	-1.6	-2.8	-0.7	-3.4	-2.3	-3.3	-1.4
Polonia	3.1	-6.7	-6.7	-3.1	-2.4	-2.1	-2.4	-2.6	-2.1	-2.1	-3.5	-6.3
România	1	3.3	-4.6	-0.4	-2	-2.1	-3.5	-4.4	-3.1	-2.6	-3.8	-3.7
Slovacia	-7	0	0.2	-1.3	-4.4	-2.7	-1.9	-6.7	-7.2
Bulgaria	-4.9	-3.7	-5.2	-10.9	-5.2	-5.1	-15.3	-0.3	1.3	1.9	-0.7	-1

Ungaria a înregistrat cele mai mari deficite bugetare, care au atins 9,2% și 7,1% din PIB în 1994 și, respectiv, în 1998; în 1999, în urma unor măsuri de austeritate, Ungaria a reușit să înregistreze un deficit bugetar de 2,9%. Anii 2000 și 2001 au marcat noi creșteri ale ponderii deficitului bugetar în PIB, la 5% în ultimul an de referință.

Polonia a menținut un nivel scăzut al ponderii deficitului bugetar în PIB în perioada 1994-1999, după care s-a înregistrat o creștere a deficitului, atingând în 2001 peste 6% din PIB.

O evoluție similară a înregistrat și Slovacia unde deficitul bugetar a crescut la 6,7% și 7,2% în anul 2000 și, respectiv, 2001.

Bulgaria, Slovenia, Lituania și Letonia au înregistrat în 2001 cele mai scăzute niveluri ale deficitului bugetar (sub 2% din PIB).

Datele statistice oficiale pentru România relevă reducerea semnificativă a deficitului bugetar în 1999, ajungând la 2,6% din PIB, în baza unei politici economice de austeritate și a introducerii unor măsuri speciale privind disciplina financiară. Dar aceasta a fost de scurtă durată, urmând anul electoral 2000 cu un deficit de 3,8 % din PIB, care a fost ușor redus în 2001 la 3,7%.

Dacă gradul de stabilitate economică, măsurată prin cei trei indicatori - PIB, inflație și deficit bugetar - s-ar referi la întreaga perioadă analizată, am observa fluctuații frecvente, cu perioade caracterizate prin niveluri scăzute ale creșterii PIB în țările candidate, cu niveluri ridicate ale inflației și ale deficitului bugetar, urmate de tendințe de creștere semnificativă a PIB, de reducere a inflației și a deficitelor bugetare. Și curba își continuă șerpuirea, atât datorită politicilor economice interne promovate, cât și factorilor externi, de anvergură internațională, care în era globalizării și-au pus amprenta și pe dezvoltările economice din țările central și

est-europene, candidate la integrarea în Uniunea Europeană. Este suficient să amintim aici criza financiară declanșată în 1997 în țările din Asia și în Rusia, sau evenimentele tragice din 11 septembrie 2001 din SUA. Acești factori au afectat toate țările candidate și se pare că anii 2002-2003 vor fi influențați în continuare de evenimentele din SUA și de criza economică declanșată ulterior în țările dezvoltate. O redresare rapidă a economiei americane ar putea schimba prognozele pesimiste privind mediul economic internațional și influența acestuia asupra economiilor naționale. O asemenea evoluție fluctuantă în ultimii 12 ani conduce la ideea că țările candidate la integrarea în Uniunea Europeană, inclusiv România, nu au asigurat stabilitatea economică și deci nu ar întruni criteriile economice necesare pentru aderare.

Dacă în analiza indicatorilor menționați ne referim numai la ultimul an al perioadei 1990-2001, reiese că majoritatea țărilor candidate au făcut progrese remarcabile în atingerea stabilității economice. România a înregistrat în 2001 o creștere economică accentuată (5,3% comparativ cu anul anterior), o reducere a inflației și a deficitului bugetar.

Cu toate acestea, situația economică actuală, ritmul lent al privatizării, dificultățile mediului de afaceri și problemele sectorului de stat (arierate, controlul salariilor), progresul lent al reformei administrației publice, corupția și consolidarea adevăratei independențe a justiției sunt unele dintre punctele slabe ale României. Aceste puncte slabe necorectate rapid s-ar putea constitui în factori de amânare a momentului aderării României la Uniunea Europeană, ceea ce ar genera dezamăgiri nu numai din partea analiștilor români, ci și a opiniei publice din România.

Performanțele economice ale țărilor central și est-europene candidate ar trebui să reducă decalajele față de Uniunea Europeană și să fie direcționate spre îndeplinirea criteriilor de convergență la Uniunea Economică Monetară (UEM), așa cum s-a specificat, ca obligație de aderare, inclusiv prin integrare monetară.

Pentru a intra în așa-numita "zonă euro" nu este suficientă calitatea de membru al UE, fiind necesară în prealabil realizarea cu strictețe a unor indicatori macroeconomici în anumite limite obligatorii. Acestea sunt "criteriile de convergență". Acești indicatori arată:

- **stabilitatea prețurilor**, măsurată prin indicele prețului de consum. Rata anuală a inflației în țările din zona euro nu poate depăși cu mai mult de 1,5% media primelor trei țări cu cele mai bune performanțe;
- **stabilitatea monetară**: deficitele bugetare trebuie menținute la un nivel de sub 3% din PIB;
- **convergența ratei dobânzilor**: ratele nominale ale dobânzilor pe termen lung nu pot depăși cu mai mult de 2% rata medie a celor mai bine dezvoltate trei țări;
- **stabilitatea cursului de schimb**, fără devalorizări față de moneda națională a oricărei alte țări membre.

Până în anul 2000 aceste criterii au fost îndeplinite de 11 dintre cei 15 membri ai UE, stabilindu-se zona euro "EUR-11", dar criteriile de convergență sunt urmărite în continuare și după formarea Eurosistemului, preconizat pentru anul 2002.

În fapt, condițiile nu vor fi îndeplinite pe termen scurt sau mediu de România și nici de alte țări din Europa Centrală și de Est și nici nu li s-a solicitat îndeplinirea criteriilor de convergență pentru a deveni membre depline ale UE sau pentru începutul perioadei "de grație" în calitate de state membre ale UE. Dar aceste criterii trebuie luate în considerare de către țările candidate pe termen lung și, atunci când se elaborează politicile de stabilizare economică și echilibru macroeconomic, pe termen scurt și mediu.

1.2 Progrese sensibile ale negocierilor de aderare

Negocierile de aderare cu cele șase țări din grupul Luxemburg - Cehia, Estonia, Polonia, Ungaria, Slovenia și Cipru au debutat la 31 martie 1998. Cu aproape doi ani mai târziu, la 15 februarie 2000 au fost lansate negocierile cu alte șase țări din așa numitul grup Helsinki- Slovacia, România, Bulgaria, Lituania, Letonia și Malta.

Momente importante în lărgirea UE spre est

Faze preliminare:

- Inițierea programului PHARE (1989)
- Acorduri de asociere la UE (1991-1996)

Principiile lărgirii :

- **Consiliul European de la Copenhaga (iunie 1993)**
- Instituții stabile și garantarea principiilor democratice
- Economii funcționale de piață
- Capacitate de a adopta principiile UE (acquis-ul comunitar)
- **Consiliul European Luxemburg (decembrie 1997)**
- Inițierea procesului de lărgire cu 10 TCEE +Cipru
- Începerea negocierilor cu R. Cehă, Estonia, Ungaria, Polonia, Slovenia, Cipru
 - **Consiliul European Berlin (martie 1999) adoptă AGENDA 2000:**
 - Adoptarea acquis-ului comunitar
 - Stabilirea parteneriatelor și a programelor pentru adoptarea acquis-ului
 - Sprijin în perioada de preaderare (3 miliarde euro/an în perioada 2000-2006)
 - **Consiliul European Helsinki (decembrie 1999)**
 - Extinderea negocierilor de aderare cu Bulgaria, Letonia, Lituania, România , R. Slovacia și Malta
 - Stabilirea cadrului instituțional necesar pentru prima lărgire (termen 2002)
 - **Consiliul European de la Nisa (decembrie 2000):**
 - Revizuirea procedurii de luare a deciziei în UE care să conducă la lărgire
 - **Consiliul European de la Goteborg (iunie 2001):**
 - Închiderea negocierilor cu țările candidate care sunt gata pregătite înainte de sfârșitul anului 2002
 - Participarea acestor țări la alegerile pentru Parlamentul European din 2004

Pentru desfășurarea negocierilor, legislația și reglementările UE (acquis-ul comunitar) au fost împărțite în 31 de dosare sau „capitole”, iar decizia de deschidere a acestora se ia în Consiliul European de către cele 15 țări membre. E.G. Pasquarelli, negociatorul –șef al UE în relația cu România, opinează¹ că “deschiderea de noi capitole nu depinde de capacitatea UE de a discuta noi capitole, ci de pregătirea diferitelor etape de către țările candidate și de timpul necesar acestora”.

Acquis-ul comunitar definește drepturile și obligațiile care le au toți membrii Uniunii Europene în baza legislației UE. Acquis-ul comunitar conține un volum considerabil de acte legislative, circa 60-70 000 de pagini publicate în Official Journal. Acestea reprezintă legislația UE, formată din tratatele fundamentale ale UE și din legislația secundară, adică legile și regulamentele adoptate pe baza acestor tratate și politicile Uniunii².

Situația negocierii dosarelor (capitolelor) țărilor candidate din centrul și estul Europei la sfârșitul anului 2001 se prezenta după cum urmează:

Progresul negocierilor de aderare ale țărilor central și est-europene candidate

Nr. /Capitol de negociere	Bl.	Cip.	Ceh.	Est.	Ung.	Let.	Lit.	Pol.	Ro.	Sk.	Sl.
1. Mișcarea liberă a bunurilor	O	X	X	X	X	X	X	X	--	X	X
2. Mișcarea liberă a persoanelor	O	X	X	O	X	X	X	O	--	X	X
3. Liberalizarea furnizării serviciilor	X	X	X	X	X	X	X	X	--	X	X
4. Mișcarea liberă a capitalului	X	X	X	X	X	X	X	O	O	X	X
5 Legea firmei	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
6 Politica concurenței	O	O	O	X	O	X	X	O	O	O	X
7 Agricultură	--	O	O	O	O	O	O	O	--	O	O
8 Pescuitul	X	X	X	X	X	X	X	O	X	X	X
9 Politica transporturilor	O	X	X	X	X	X	X	O	O	X	X
10 Politica fiscală	O	O	X	O	X	X	O	O	O	O	X
11 Uniunea economică și monetară	--	X	X	X	X	X	X	X	--	X	X
12 Statistica	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
13 Politica socială	O	X	X	X	X	X	X	X	O	X	X
14 Energia	O	X	X	O	X	X	O	X	--	X	X
15 Politica industrială	X	X	X	X	X	X	X	X	--	X	X
16 Întreprinderi mici și mijlocii	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
17 Știință și cercetare	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
18 Educație și formare	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X

1Kress Media Monitoring, “Problemele integrării europene”, E.G. Pasquarelli, Procesul de negociere pentru aderarea la UE nu este un meci, Integrarea Europeană - Supliment România liberă în colaborare cu Uniunea Europeană, 18 octombrie 2000.

2 European Commission, “2000 Regular Report from the Commission on Romania’s Progress towards accession.

Nr. /Capitol de negociere	Bl.	Cip.	Ceh.	Est.	Ung.	Let.	Lit.	Pol.	Ro.	Sk.	Sl.
19 Telecomunicații și tehnologii ale informațiilor	X	X	X	X	X	O	X	X	O	X	X
20 Politică culturală și audio-visualului	X	X	X	X	O	X	X	X	O	X	X
21 Politică regională și coordonarea instrumentelor structurale	O	O	O	O	O	O	O	O	--	O	O
22. Protecția mediului	O	X	X	X	X	X	X	X	--	X	X
23 Protecția consumatorului și a sănătății	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
24 Cooperare în justiție și afaceri interne	O	X	X	O	X	O	O	O	--	O	X
25 Uniunea vamală	O	X	X	O	X	X	X	X	O	X	X
26 Relații externe	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
27 Politică externă comună și de securitate	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X	X
28 Control financiar	X	X	X	X	X	X	O	X	--	O	X
29 Prevederi financiare și bugetare	O	O	O	O	O	O	O	O	--	O	O
Total O	27	29	29	29	29	29	29	29	17	29	29
Total X	15	24	25	21	24	23	27	19	9	22	26

O = Deschis; X = Închis; -- = încă nedeschis.

Sursa: European Commission, December 2001.

La sfârșitul lunii decembrie 2001, România avea 17 capitole de negocieri deschise și 9 închise. Toate celelalte țări candidate au deschis până la aceeași dată 29 din cele 31 de capitole, cu excepția Bulgariei care a deschis 27 capitole.

În prima jumătate a anului 2002, în timpul președinției spaniole a UE, România a accelerat ritmul negocierilor, astfel încât la începutul lunii iulie situația se prezenta astfel:

- 12 capitole închise (provizoriu)
- 14 capitole deschise
- 5 capitole nedeschise încă.

Se preconizează ca în a doua jumătate a anului 2002, în timpul președinției daneze, România să deschidă cele 5 capitole rămase nedeschise și să închidă cât mai multe capitole de negocieri.

Dosare dificile

Negocierile cu două dintre candidatele din "primul val", Polonia și Ungaria, au atins în aprilie - mai 2000 un punct extrem de sensibil, privind dosarul agricol și cel privind libera circulație a forței de muncă, datorită diferenței mari de opinii în domeniile respective. Majoritatea statelor candidate doresc să beneficieze de întreaga gamă de subvenții agricole ale UE, în timp ce oficialii de la Bruxelles nu doresc ca țările candidate, printre care Polonia, să aibă sectoarele agricole extrem de mari, să aibă acces integral la programele de subvenționare a agriculturii UE și

la Politica Agricolă Comună (PAC), întrucât ar putea falimenta bugetul Uniunii Europene (agricultura deține în prezent peste jumătate din cheltuielile bugetare anuale ale UE, de circa 90 miliarde \$). Ca urmare, la 30 ianuarie 2002 Comisia Europeană a anunțat programul de accesare graduală la plățile directe ale UE pentru cele 10 țări care vor adera în 2004: se va începe cu 25% din plățile directe la nivelul UE și se va ajunge în 2013 la 100%. Polonia și Ungaria au contestat cel mai vehement această decizie a Comisiei, continuând fără mari speranțe să negocieze aceste procente.

Cele două părți, Uniunea Europeană și țările din primul val, sunt de asemenea puternic divizate în ceea ce privește libera circulație a persoanelor (forței de muncă): UE se teme de o invazie de forță de muncă ieftină din est, dorind o lungă perioadă de tranziție, în care libera circulație a forței de muncă să nu fie posibilă. Țările candidate consideră că cetățenii lor ar trebui să aibă permisiunea de a lucra oriunde în UE, începând din prima zi a aderării, de vreme ce vor fi membre depline ale UE.

Impactul dosarelor “dificile” asupra negocierilor

Aceste dosare dificile încetinesc progresul negocierilor și determină comentarii speculative despre diminuarea entuziasmului UE privind lărgirea spre est, dar și poziții critice ale negociatorilor.

Relațiile între UE și unele țări candidate (îndeosebi Polonia) au fost afectate de remarcile președintelui Comisiei Europene, Romano Prodi, privind linia “dură” pe care ar trebui să o adopte UE la negocieri. În replică, președintele Poloniei, Aleksander Kwasniewski, a atras atenția că extinderea UE ar putea fi amenințată de creșterea “virusului egoismului”.

Se pare că tensiunile între Polonia și UE s-au amplificat înaintea publicării rapoartelor de evaluare întocmite de Comisia Europeană pentru anul 2000, privind performanțele țărilor candidate la UE¹, determinându-l pe negociatorul șef al acestei țări în probleme de integrare, Jan Kulakowski, să declare că “în cazul în care Bruxellesul se va dovedi în continuare intransigent și nu va accepta unele compromisuri cerute de Varșovia, Polonia și-ar putea amâna aderarea la Uniunea Europeană după anul 2003”². Semnificativă apare dezmințirea făcută, cu numai două zile înaintea publicării rapoartelor pe țări din anul 2000, de către J. Saryusz-Wolski, ministru polonez însărcinat cu integrarea europeană, privind posibilitatea ca Polonia să amâne momentul integrării, susținând că declarația făcută de Kulakowski cu circa două săptămâni înainte conține “greșeli de traducere”.

Chiar fără să existe aceste presiuni, negocierile dintre UE și cele zece țări central și est-europene se confruntă cu dificultăți, dat fiind că dosarele de reglementări ale UE numără peste 60 000 de pagini, incluzând toate domeniile, de la standardele de mediu și politica antitrust la agricultură și Uniunea Monetară.

1 data publicării este 8 noiembrie 2000

2 Financial Times, London, 24 October 2000.

Capitolul 2

STRATEGIA UNIUNII EUROPENE DE EXTINDERE SPRE EST

2. 1 Strategia extinderii UE și divergențe de opinii în țările membre

Teoretic, în prezent există posibilitatea ca într-un viitor previzibil Uniunea Europeană să cuprindă 27 de țări membre sau chiar 28 la un orizont mai îndepărtat, dacă luăm în considerare și Turcia, țară candidată care, potrivit aprecierilor Comisarului european, G. Verheugen “nu îndeplinește condițiile politice pentru a deveni membră UE”.

La Bruxelles toată lumea percepe problematica extinderii de la 15 la 27 de membri în trei cifre: suprafața UE va crește cu 34%, populația cu 29%, iar bogăția doar cu 8%. Ca urmare, lărgirea Uniunii îi afectează și îi interesează atât pe membrii actuali, cât și candidații. **Iar dosarul cel mai urgent derivă din Conferința Inter-guvernamentală (CIG) din anul 2000, menită să desemneze prefacerile instituțiilor europene și calendarul aderării pentru fiecare țară candidată.**

2.1.1 Reforme instituționale și politice în UE înaintea procesului de lărgire

Cum organizarea actuală a UE-15 nu va mai corespunde unei piețe interne de 27de țări, se preconizează **reforme constituționale necesare pentru a pregăti Uniunea în vederea extinderii**, a căror dezbateră a început la 7 decembrie 2000 la Consiliul European de la Nisa.

Printre deciziile importante ale Consiliului se află trei probleme de bază:

- mărimea și compoziția Comisiei Europene;
- problema echilibrării puterii de vot în Consiliul de Miniștri, prin reevaluarea numărului de voturi care să reflecte mai corect populația fiecărei țări;
- adoptarea sistemului de vot majoritar în Consiliu, în locul celui de consens, existent în prezent, pentru a preveni paralizarea deciziilor de către un singur stat.

Reforma instituțiilor europene, în opinia Comisarului european pentru extindere, Gunther Verheugen, ar trebui înfăptuită la Nisa “în așa fel încât UE să fie gata să primească noi membri”.

Totodată se urmărește posibilitatea de a se propune un scenariu fiecărei țări candidate, un calendar de aderare, fără a se fixa data aderării, care în opinia lui H. Vedrine, ministrul de externe al Franței este “ un factor de mobilizare internă”. Singurul lucru cu grad mare de certitudine este faptul că Uniunea Europeană ar trebui să efectueze reforme instituționale înainte ca primele aderări să înceapă, adică înainte de sfârșitul anului 2002.

Pe de altă parte, extinderea Uniunii Europene cu 10 țări candidate, din care opt central și est europene apare la începutul anului 2002 ca preconizată pentru data de 1 ianuarie 2004. Se pune totuși întrebarea, chiar și în acest stadiu, dacă toate cele zece țări sunt pregătite pentru aderare și dacă însăși Uniunea Europeană este pregătită pentru această mare lărgire, sau va fi vorba de o decizie politică.

2.1.2 Declarații oficiale și “euroscepticism” în țările membre

Oficial, la Bruxelles se afirmă (G.Verheugen, iunie 2000) că negocierile demarate cu cele 12 țări candidate se vor încheia în câțiva ani, majoritatea țărilor candidate devenind membre depline înainte de încheierea mandatului prezentei Comisii, în jurul anului 2005.

La începutul anului 2000 se intenționa ca până la sfârșitul anului să fie prezentat un scenariu al integrării, care să răspundă la întrebările: cine, când și cum.

Oficialii UE afirmă totodată că negocierile nu au progresat suficient de mult și au devenit din ce în ce mai complexe pentru a lua o decizie privind timpul de care mai este nevoie.

Față de declarațiile oficiale care susțin procesul de extindere a Uniunii Europene, în țările membre există așa-numiții “eurosceptici”, cu opinii și atitudini diferite de cele oficiale în privința modalităților de realizare a construcției europene, a momentului și amplitudinii procesului de lărgire a UE.

În privința **modalităților de realizare a construcției europene**, Germania și Italia sunt în favoarea unei Europe de tip federalist, care să beneficieze de noua elasticitate, decurgând din Tratatul modificat.

Franța preferă integrarea la nivel interguvernamental, contestată de Danemarca și Spania.

Pe de altă parte, deși premierul britanic Tony Blair a declarat oficial¹ că Marea Britanie nu este “eurosceptică” și a cerut partenerilor să accelereze extinderea UE, această țară manifestă temeri în ceea ce privește noile situații cu care s-ar putea confrunța UE.

În ceea ce privește **opinia publică din Uniunea Europeană** se observă unele schimbări de atitudine față de extindere:

- În anul 2000 se contura o tendință de scădere a susținerii procesului de lărgire a UE față de perioada în care ideea a fost lansată. Potrivit sondajului de opinie realizat în primăvara anului 2000², doar o treime dintre cetățenii Uniunii considerau extinderea spre est drept o prioritate. Situația s-a deteriorat în toamna aceluiași an, când, potrivit Eurobarometrului³, numai 27% din locuitorii UE consideră că lărgirea spre est a Uniunii este o prioritate. Potrivit aceluiași Eurobarometru, 38% dintre cetățenii UE sunt în

1 Într-un discurs ținut la bursa din Varsovia, cu ocazia vizitei în Polonia de la începutul lunii octombrie 2000.

2 Frankfurter Allgemeine Zeitung, preluat de Economistul, 18 octombrie 2000, p. 8.

3 Citat de corespondentul Agenției de presă Mediafax la Bruxelles, 7 noiembrie 2000.

favoarea extinderii spre est, cu mari diferențe pe țări: cei mai entuziaști sunt suedezii (61%), iar cei mai sceptici sunt francezii (26%).

Analiștii occidentali considerau la începutul anului 2000 că dezbaterile cu privire la viitorul UE și la direcțiile de dezvoltare a instituțiilor acesteia nu se vor calma nici după summit-ul de la Nisa, care va aproba "reforma Tratatelor". Previțiunea lor s-a împlinit, iar prima reacție adversă după Nisa s-a manifestat în Irlanda, unde prin referendum a fost respinsă ratificarea Tratatului. De remarcă, dictonul utilizat în timpul organizării acestui referendum "dacă nu știți, votați nu", ce a condus la respingerea Tratatului de la Nisa. Optimiștii consideră ca la organizarea unui nou referendum în Irlanda, votul va fi pozitiv.

- În anul 2002 se manifestă un sprijin sporit al opiniei publice din Uniunea Europeană și din țările candidate pentru procesul de lărgire, dar există și dubii și întrebări, consideră Graham Avery, consilier șef al Direcției generale pentru lărgire al Comisiei Europene. Astfel, 50% din opinia publică din UE, 65% din țările candidate și 85% din România se pronunță în favoarea extinderii. (În opinia noastră, în România există mulți care "nu știu" prea multe despre efectele integrării europene, dar spun "da" aderării, ceea ce se va putea corecta prin educație și informare, în sensul ca oamenii să voteze da, dar în cunoștință de cauză).

2.2 Scenarii și calendare posibile privind aderarea celor 12 țări candidate

Calendarul admiterii celor 12 țări candidate la aderare în Uniunea Europeană ar trebui să răspundă la cel puțin la două întrebări: "când" și "cine", pentru că la cea de a treia posibilă, "cum", criteriile și condițiile sunt stabilite, dar nici în acest caz nu sunt excluse alternative.

"Când"

Termenul de aderare avansat de UE la începutul negocierilor cu grupul Luxemburg a fost 2001- 2002. Între timp, se pare că UE și-a pierdut entuziasmul pentru luarea de noi membri, iar "euroscepticismul" a condus la amânarea procesului de lărgire până în 2004.

Comisia Europeană, care efectuează negocierile Uniunii Europene cu cele 12 țări candidate, susține că procedează cu pregătirile așa cum a promis, inclusiv organizând Conferința constituțională din decembrie 2000 de la Nisa, pentru revizuirea tratatelor și a procedurilor. Astfel, potrivit declarațiilor oficiale, dacă totul merge cum s-a planificat, Uniunea Europeană ar fi gata până la sfârșitul anului 2002 pentru primirea de noi membri, după care, candidații vor putea adera când vor fi și ei gata pregătiți. La începutul lunii octombrie 2000, Gunter Verheugen a declarat la Strasburg că 2003 este un termen realist pentru intrarea primilor membri. În aceeași perioadă, Parlamentul European a cerut ca primele aderări să aibă loc înainte de 2004, iar țările mai puțin avansate cu negocierile, printre care și **România, să acceadă până în 2009.**

Neoficial, s-a vorbit și de o amânare a momentului aderării primelor țări spre un orizont imprecis, anul 2005 sau 2006. Există un curent puternic în rândul UE care susține ca integrarea primelor țări candidate să nu se facă înainte de a 50- a aniversare a UE.

La Consiliul European de la Goteborg din iunie 2001 s-a stabilit închiderea negocierilor cu țările candidate care sunt gata pregătite înainte de sfârșitul anului 2002 și participarea acestor țări la alegerile pentru Parlamentul European din 2004.

La Sevilla în iunie 2002, cele 15 țări membre ale UE și-au propus:

- să finalizeze negocierile de aderare până la sfârșitul anului 2002 cu țările care sunt pregătite (până la 10 țări);
- să ratifice Tratatul de aderare cu aceste țări în anul 2003 (ratificare de către Parlamentul European, de parlamentele celor 15 țări membre și de către noile țări membre prin referendumuri naționale);
- să realizeze primele aderări în anul 2004;
- noile țări membre să participe în iunie 2004 la alegerile pentru Parlamentul European.

Într-o discuție purtată în octombrie 2000 cu colegii de la Centrul de Studii Europene din Bonn (ZEI), dr. R. Biermann, specialist în integrare europeană, a estimat că **în perioada 2002-2004 se va negocia în continuare situația lărgirii Uniunii Europene, care ar putea dura până în anul 2012, cu primele aderări în ianuarie 2005.** În opinia interlocutorului, România ar trebui să grăbească reformele, astfel încât să nu rămână "în ultimul pluton", pentru că pierderile ar fi imense.

De atunci însă și până în prezent s-a constatat o dinamică accelerată a evenimentelor privind **situația României**. Ca urmare, la Sevilla (iunie 2002) statele membre UE:

- au apreciat progresele remarcabile făcute de România și Bulgaria;
- au declarat sprijinul total al UE și încurajarea pregătirii accesului celor două țări în UE;
- au stabilit ca până la sfârșitul anului 2002 să actualizeze scenariul de aderare și să precizeze calendarul și stimularea strategiei de aderare a celor două țări;
- au pus problema creșterii ajutorului financiar pentru România și Bulgaria (1,7% din Produsul Intern Brut, 6% din buget), fără însă a lua o hotărâre în acest sens.

"Cine"

La aderarea țărilor din primul val, "bătălia " se dă pentru Polonia, considerată ca țara candidată cu cea mai mare populație, mărime a pieței și cea mai importantă din punct de vedere strategic. Primirea sa rapidă și sigură în UE a fost o prioritate politică a întregii acțiuni de lărgire spre est a Uniunii.

Potrivit unor surse din guvernul german¹, Polonia părea la începutul anului

1 Der Spiegel, 11 septembrie 2000.

2000 scoasă de pe lista țărilor care vor adera în prima etapă la UE, favoritele fiind Estonia, Slovenia și Ungaria. Șansa Poloniei de a reuși să intre în primul eșalon era apreciată de sursele citate la 10%.

Experții occidentali consideră că lăsând aceste țări să o ia înaintea Poloniei, s-ar submina strategia UE de lărgire spre est. Pe de altă parte, se consideră că riscul politic ar fi ca în acest caz, opinia publică poloneză, care nu mai este tot atât de optimistă față de integrare, așa cum era în urmă cu câțiva ani, să se întoarcă împotriva UE și atunci, scopul reformei UE ar putea fi compromis.

Din punctul nostru de vedere, la jumătatea anului 2002 Polonia nu pare pregătită (după criteriul economic) pentru integrarea în Uniunea Europeană, economia sa derapând în anii 2000-2001, dar Polonia ar putea adera în primul val, printr-o decizie politică a țărilor membre. Progresele economice remarcabile în ultimii ani ale țărilor baltice, din "grupul Helsinki", Letonia și Lituania, precum și considerentele de integrare a tuturor țărilor baltice simultan (o dată cu Estonia) va mări numărul țărilor din primul val. Slovacia, cu relațiile "naturale" cu Cehia nu va fi nici ea lăsată deoparte și ar putea adera în primul val. Astfel, opt din cele zece țări central și est-europene se pregătesc intens pentru închiderea tuturor dosarelor de negocieri în 2002 și aderare în 2004.

" Cum "

Și răspunsul la această întrebare se învâрте în jurul Poloniei. El depinde și de modul în care se va adopta aderarea ei, prin decizie politică sau în baza îndeplinirii criteriilor de aderare, stabilite în mod egal pentru toate cele 12 țări candidate. **Cum Polonia nu pare pregătită complet, admiterea sa ca membru deplin al UE ar putea avea loc începând cu 1 ianuarie 2004, numai prin decizie politică, ori vor fi amânate celelalte țări ale grupului celor 10 (8+ Malta și Cipru) până când Polonia va fi gata de aderare.**

Dintre cele două alternative se pare că cea a unei întârzieri a lărgirii este destul de răspândită în rândul analiștilor, ceea ce ar provoca nervozitate în țările care se simt gata pregătite. Repercusiuni ar putea simți și România, care și-a propus ca termen de aderare anul 2007.

În baza performanțelor țărilor candidate, putem estima că dacă începutul lărgirii UE va include Polonia în 2004, atunci și alte țări din grupul Helsinki vor fi gata să adere imediat. Ar putea fi integrate toate cele cinci țări central și est-europene (Estonia, Ungaria, Slovenia, Polonia, Cehia) și cel puțin trei din cele șase țări care au început în 2000 negocierile detaliate - Letonia, Lituania și Slovacia. La jumătatea anului 2002 apare încă drept nesigură situația țărilor insulare - Cipru și Malta.

În cazul unei extinderi de tip "big-bang", numai Bulgaria și România ar fi putea fi lăsate pentru mai târziu, plus Turcia. În acest caz, pierderile pentru țările candidate rămase în afara UE ar putea fi enorme, din punct de vedere economic, dar și al procedurilor și timpului necesar aderării, întrucât va fi o singură rundă de semnare a tratatelor de aderare, pe care guvernele și parlamentele țărilor UE le vor ratifica împreună.

Aceasta viziune de tip "big-bang" a lărgirii UE se întâlnește la cei caree gândesc viitorul UE și în conversațiile neoficiale. Extinderea de tip "big-bang" nu este respinsă de nici un guvern, dar toate guvernele țărilor membre UE au fost atente să nu facă nici o promisiune legată de timp. Nici Comisia Europeană nu a făcut referiri la această alternativă, până la Consiliul European de la Goteborg. Mai mult, am zice că, Romano Prodi, președintele Comisiei Europene, ar fi direct interesat să vadă extinderea Uniunii Europene începută înainte de ianuarie 2005, când mandatul său la președinția Comisiei se termină.

Capitolul 3

ROMÂNIA ÎN ECUAȚIA INTEGRĂRII EUROPENE

3.1 Direcții posibile de dezvoltare a României, în funcție de estimarea costuri- beneficii intersectoriale în perspectiva aderării la UE

Până la începutul anului 2000, România nu a avut o strategie clară de dezvoltare pe termen mediu, corelată cu obiectivul de integrare europeană. Poate că acesta este motivul real pentru care în România, spre deosebire de țările din grupul Luxemburg, s-au făcut prea puține analize de evaluare a costurilor și beneficiilor integrării europene pe termen mediu și lung (studii de impact), iar cele care s-au făcut ar trebui revizuite în funcție de Strategia de dezvoltare pe termen mediu a României, aprobată de Bruxelles.

Ca urmare, demersul nostru actual de a identifica costurile și beneficiile integrării României în UE se bazează pe studii anterioare, pe observațiile noastre în calitate de cercetători în domeniul integrării europene, precum și pe literatura străină disponibilă, având **rolul de a atrage atenția clasei politice:**

- asupra unor costuri și beneficii pentru România în perioada de preaderare, precum și:
- asupra necesității unor studii de impact laborioase, interdisciplinare și de anvergură realizate în România, în corelație cu Strategia de dezvoltare pe termen mediu, dar și cu scenarii alternative pentru evaluarea efectelor comparative. Avantajul unor asemenea studii de impact este dat de faptul că, în timp, cu o politică adecvată, clasa politică ar putea transforma pierderile în beneficii.

3.2 Impactul tranziției și procesului de integrare europeană asupra României. Modalități de transformare a efectelor negative în efecte pozitive

În România există o interdependență între procesul de tranziție la economia de piață și asocierea la Uniunea Europeană în vederea integrării, ceea ce face ca distincția între efectele produse de cele două procese, care se desfășoară în paralel, să fie destul de dificilă. Trebuie subliniat că atât câștigătorii, cât și pierdanții au apărut ca efecte ale tranziției la economia de piață, ale pregătirilor pentru aderarea la Uniunea Europeană și ale proceselor de transformare și globalizare.

Rezultatele pozitive ale procesului de asociere a României la UE ar trebui să fie induse de: liberalizarea comerțului, stimularea schimburilor comerciale și asistența financiară acordată de UE.

Răspunsul la întrebarea simplă - ce pierde și ce câștigă România în procesul de integrare în Uniunea Europeană - ar putea reieși din analiza factorilor de influență a costurilor și beneficiilor integrării europene în perioada de preaderare la Uniunea Europeană, inclusiv în perioada ce urmează după liberalizarea totală a comerțului cu produse industriale între cele două părți.

Identificarea costurilor și a beneficiilor României după momentul în care va deveni membră a UE ar necesita un studiu amplu, interdisciplinar, care să abordeze aspectele politice, economice, sociale și culturale.

Factorii de influență pentru costuri și beneficii ale integrării sunt: Acordul de Asociere la UE (Acordul European), asistența financiară și efortul propriu pentru îmbunătățirea performanțelor economice.

I. Impactul Acordului de asociere la UE (Acordul European) asupra României

În baza Acordului European între UE și România, intrat în vigoare în anul 1995, dar acționând *de facto* din 1993 printr-un Acord Interimar, schimburile comerciale se liberalizează treptat, în decurs de zece ani, în scopul amplificării lor în ambele sensuri și integrării treptate a piețelor.

Costuri sau pierderi

În prezent, exporturile industriale ale României – confecții, produse siderurgice și metalurgice - sunt încă supuse unor bariere tarifare și netarifare pe piața UE, ceea ce limitează dezvoltarea liberă a acestora, în funcție de raportul cerere/ ofertă.

Produsele agricole au condiții nefavorabile la exportul în UE, datorită restricțiilor cantitative și sanitare - veterinare impuse produselor agricole pe piața UE, astfel încât, exportatorii de produse agricole înregistrează pierderi, îndeosebi la produse lactate, carne, cereale și animale vii¹.

Firmele exportatoare de produse agricole, de dimensiuni mici și medii în cele mai multe cazuri, pierd beneficiile potențiale pe piața UE, ca urmare a necunoașterii suficiente a prevederilor Acordului European și a deficiențelor de informare. O asistență atentă acordată exportatorilor agricoli, i-ar putea transforma din perdantși în câștigători.

Liberalizarea tot mai mare a comerțului agricol va spori presiunile concurențiale asupra pieței interne românești de produse agricole, producătorii români fiind perdantși. Este greu de presupus că producătorii agricoli români vor fi transformați din perdantși în câștigători în perioada de preaderare, deși se așteaptă o serie de schimbări în această direcție, în funcție de fondurile europene disponibile (SAPARD). Oricum, România nu reprezintă o amenințare pentru piața agricolă a UE (așa cum se întâmplă cu Polonia), agricultura românească fiind puternic afectată de crize accentuate în perioada de tranziție.

Perioada 2001-2006 va constitui etapa finală a liberalizării totale a comerțului între cele două părți, așa cum prevede Acordul, fiind exceptate produsele agricole. Presiunile concurențiale vor atinge niveluri record în această

¹ Virginia Câmpeanu, "Impactul Acordului European asupra agriculturii", IEM, 1998.

perioadă, în special pentru produsele industriale, astfel încât producătorii interni și exportatorii din multe sectoare industriale vor fi perdanți.

Influențe pozitive sau beneficii

Creșterea și diversificarea exporturilor pe piața țărilor membre UE și sporirea concurenței din partea produselor europene pe piața românească vor conduce la îmbunătățirea calității produselor românești potrivit standardelor europene, beneficiari fiind și consumatorii români.

Partenerii comerciali români ai țărilor membre UE au posibilitatea de a cunoaște, înaintea altor categorii profesionale, politica și mecanismele pieței interne a UE, câștigând pe termen lung numai datorită acestui avantaj.

Producătorii agricoli ar putea beneficia de sprijin financiar de restructurare în perioada de preaderare, transformându-se din perdanți în câștigători, dar pentru aceasta vor trebui să învețe să recurgă la consultanță.

II. Asistența financiară

Asistența financiară acordată României de către Uniunea Europeană, prin fonduri Phare, ISPA, SAPARD, fonduri pentru IMM, pentru dezvoltare regională, pentru dezvoltarea învățământului și a cercetării etc este menită să reducă dezavantajele sau să dezvolte noi oportunități în perioada de preaderare.

Costuri /Pierderi

Instituțiile și agenții economici din România utilizează în prea mică măsură fondurile alocate, fiind binecunoscute situațiile de până în anul 2000 când a trebuit să se returneze Uniunii Europene banii neutilizați, datorită politicilor guvernamentale neadecvate, accesului limitat al administrației la informație și structurilor monopoliste.

O cauză extrem de importantă a neutilizării fondurilor europene este faptul că românii nu cunosc modalitatea (complicată) de a accede la fondurile europene și există prea puțini așa-numiți "project design"-eri, centre sau firme specializate care să acorde consultanță în scrierea unei aplicații, a unei cereri de fonduri europene, iar cei existenți sunt prea puțin mediatizați.

Beneficii

Rețeaua Centrelor de Studii Europene înființate în anul 2000, împreună cu Institutul European Român ar putea să îndeplinească acest rol de consultanță în domeniul "project design", extrem de important pentru utilizarea în viitor a asistenței financiare acordate de UE, ceea ce ar da naștere la mulți câștigători în diverse sectoare economice și sociale. Aceste centre ar trebui însă să fie mai active în domeniul activităților de consultanță și training și să fie sprijinite în continuare de Uniunea Europeană.

III. Efortul propriu al României pentru îmbunătățirea performanțelor economice și sociale

Performanțele economice scăzute ale României (așa cum rezultă din primul capitol) au determinat șomajul și au majorat nevoia de sprijin social pentru categoriile defavorizate. Alocațiile limitate în volum și timp, au condus la sărăcirea

unei mari mase a populației care trăiește sub pragul sărăciei, concomitent cu creșterea infracționalității.

Costuri/ Pierderi

Șomerii pe termen lung, care nu s-au reorientat profesional, proveniți în special din zonele industriale defavorizate, unde întreprinderile de stat cu pierderi au fost lichidate, sunt principalii perdanți. Mulți dintre ei au fost implicați în crima organizată sau în activități criminale. Pentru această întreagă categorie este improbabilă transformarea lor din perdanți în câștigători.

Clasificarea câștigătorilor și perdanților din România, pe sectoare economice și grupe profesionale în perioada de preaderare la Uniunea Europeană relevă următoarele aspecte:

Câștigători pe sectoare economice

- Administrația publică și serviciile publice care beneficiază de sprijinul UE pentru construcția instituțiilor și educație profesională continuă;
- Întreprinderile care constituie monopol de stat (îndeosebi din domeniul utilităților) și primesc subvenții de la bugetul statului sau fonduri de restructurare de la UE;
- Industriile de petrol și gaze;
- Infrastructura care se construiește, restructurează sau se repară;
- Instituțiile de piață, precum, Bursa de Valori și bursele de mărfuri;
- Întreprinderile și instituțiile care primesc fonduri europene de cooperare și dezvoltare regională, la nivel municipal și regional;
- Întreprinderile mici și mijlocii care primesc sprijin financiar din fonduri speciale sau atrase din UE;
- Educația universitară și cercetarea care beneficiază de fonduri europene, nu și cele care se bazează pe finanțare bugetară.

Perdanți pe tipuri de agenți economici

Există două tipuri de întreprinderi perdante:

- Întreprinderi de stat performante, cărora li s-au retras subvențiile bugetare sau alte subvenții instituționale. Acestea se găsesc în:
 - sectoare industriale, precum siderurgia, industria chimică, construcții de mașini și de nave;
 - monopoluri de stat, în special în domeniul utilităților;
 - agricultura și domeniul forestier;
 - educația primară și secundară, cercetarea fundamentală;
 - cultura, arta;
 - sănătatea și sistemul asigurărilor sociale.
- Întreprinderi de stat neperformante, care depind în totalitate de subvențiile statului, sau au acumulat arierate.

Consecințele negative asupra perdanților – sectoare economice- ar putea spori pe termen mediu concomitent cu deschiderea piețelor în România și s-ar

putea amplifica în continuare, pe măsură ce va crește concurența în diferite sectoare și grupuri sociale.

Pentru a reduce numărul de perdanți ai procesului de preaderare la UE, politica României trebuie să se axeze pe consolidarea economiei de piață, prin introducerea reglementărilor privind piața internă (comună) europeană și prin restructurarea și modernizarea industriilor. Dacă aceste sectoare și activități vor deveni compatibile cu reglementările Uniunii Europene, consumatorii români vor fi câștigători.

Deschiderea negocierilor de aderare cu Uniunea Europeană la începutul anului 2000, constituie un mare câștig pentru România, care va trebui să stabilească mecanismele și instrumentele politice pentru continuarea ajustărilor în perioada de preaderare.

Pregătirea aderării ar trebui să conducă la:

- adoptarea unor politici care să diminueze decalajele față de Uniunea Europeană în ceea ce privește productivitatea și veniturile populației;
- acceptarea derogărilor tranzitorii pe termen mediu pentru acquis-ul comunitar, care să reducă riscul creării mai multor perdanți decât câștigători.

Capitolul 4

UNIFICAREA CONTINENTULUI EUROPEAN - O ABORDARE LA ORIZONTUL VIITORULUI-TRECUT

4.1 Anul 2010- “Visul” de la Copenhaga s-a îndeplinit

Acum, la începutul anului 2010 au trecut 20 de ani de la sfârșitul erei comuniste în Europa de Est și cinci ani de la extinderea Uniunii Europene, cu 10 dintre țările care au candidat la integrarea europeană, aflate în centrul, estul și sudul continentului european.

La 1 ianuarie 2010, încă două țări au întregit “familia europeană”, după numeroase eforturi de realizare a economiei de piață funcționale, de reducere a decalajelor economice față de celelalte 25 de țări, cu care au fost comparate de când au devenit, în prima jumătate a anilor '90, țări asociate la UE. Aceste două țări au reușit, cu forțe proprii și sprijin european să îndeplinească toate criteriile de aderare stipulate de Consiliul European de la Copenhaga- criteriul politic, criteriul economic și acquis-ul comunitar.

Pentru aceste două țări, cel mai greu de îndeplinit a fost criteriul economic, pe de o parte, datorită decalajelor economice, vizibile în 1990 între ele și celelalte țări foste comuniste; pe de altă parte, datorită faptului că au fost puternic afectate de războiul din Iugoslavia, ceea ce le-a diminuat și amânat posibilitățile de redresare.

Acum, în anul 2010, Uniunea Europeană are 27 de state membre, adăugându-se la UE-15 în cursul actualului deceniu, alte 12 state : Bulgaria, Cehia, Cipru, Estonia, Letonia, Lituania, Malta, Polonia, România, Slovacia, Slovenia și Ungaria.

Față de începutul secolului XXI, UE-27 deține o suprafață mai mare cu 34% și o populație majorată cu circa 30%. În acest fel, Uniunea Europeană a devenit o mare forță economică în lume, o piață cu potențial ridicat, mai mare decât cea a SUA, numărând aproape 500 milioane de locuitori.

În anii 2000-2010 cele 27 de țări care fac azi parte din Uniunea Europeană au traversat o perioadă de mari prefaceri economice, sociale și instituționale, în dorința comună de a se îndeplini “visul” de la Copenhaga anului 1993, visul de extindere a Uniunii Europene spre orice stat european care dorește și care îndeplinește anumite criterii de integrare, visul unificării continentului european într-un climat de pace și stabilitate. Nu trebuie uitat că de-a lungul istoriei continentului european au existat mai multe încercări de unificare a acestuia, caracterizate însă de “utilizarea forței”. Este pentru prima oară când visul unificării se realizează în mod pașnic, pe baza voinței libere a statelor implicate.

Procesul de pregătire a extinderii UE a fost îndelungat și încă nu este încheiat, întrucât alte nouă state din sud-estul Europei se pregătesc intens pentru a adera la marea familie europeană, la UE 27.

UE-15 a trebuit să facă reforma instituțiilor, înainte de a primi noi membri, întrucât instituțiile care fuseseră stabilite pentru o comunitate de șase țări, în urmă cu peste 50 de ani, nu mai corespundeau, oricum, nici pentru Uniunea celor 15 și, cu atât mai mult, pentru Uniunea celor 27.

Consiliul European de la Köln (iunie 1999) a decis să discute la Conferința Interguvernamentală din anul 2000 trei reforme instituționale cruciale: mărirea și componența Comisiei Europene, ponderea voturilor în Consiliu și extinderea sistemului de vot cu majoritate calificată în Consiliul European.

Negocierea reformelor instituționale ale Uniunii a fost dificilă și a durat mai mult decât se previzionase, întrucât existau interese diferite între statele membre, în special, între cele mari și cele mici pentru alocarea “democratică” a voturilor în Consiliu.

Pentru a demonstra că sistemul drepturilor de vot trebuie schimbat, au fost făcute simulări (Giering și Stubb, 1999) privind efectele lărgirii Uniunii Europene asupra drepturilor de vot în Consiliu, ponderate cu populația fiecărei țări membre, în ipoteza păstrării sistemului. Calculele arătau că dintr-un total de 132 de voturi, 87 reveneau UE-15, iar 45 de voturi celor 12 state noi membre. Cele mai mari numere de voturi erau concentrate de șapte state; câte 10 în Germania, Franța, Marea Britanie, Italia, câte opt în Spania și Polonia, șase în România.

Cum negocierile îndelungate asupra celor trei reforme instituționale au atins în anul 2003 un “punct mort”, statele membre ale UE-15 au ajuns la un acord pentru a face doar ușoare schimbări, care să permită extinderea Uniunii cu primul val de 10 țări candidate, care încheiaseră negocierile de aderare.

O dată cu **prima extindere spre est a Uniunii Europene în anul 2005**, balanța între statele membre care susțineau extinderea și cele care susțineau adâncirea integrării europene s-a înclinat spre cele din urmă. Germania, de exemplu, confruntată tot mai mult cu problemele economice și sociale interne nu a mai susținut după anul 2005 ideea extinderii europene, cu atât mai mult cu cât vecinii săi se integraseră. Nici celelalte state nu au manifestat entuziasm pentru noi extinderi, întrucât ar fi presupus alte reforme instituționale. Mai mult, începeau să resimtă eforturile făcute și impactul primei lărgiri și, nu doreau ca acestea să se accentueze. Din punctul nostru de vedere, acestea au fost principalele motive reale ale statelor membre ale Uniunii pentru care cele două țări candidate nu au aderat la momentele pe care și le propuseseră.

Pentru **cele două state rămase în afara Uniunii Europene** situația părea fără speranță în anul 2005, ele rămânând pe aceleași posturi de țări candidate pe care le dobândiseră la sfârșitul anului 1999, la Consiliul European de la Helsinki. Deși făcuseră progrese evidente comparativ cu situația anterioară anului 2000, în sensul realizării unor ritmuri superioare de dezvoltare economică și transformări, pentru a ajunge la o economie de piață funcțională (în concordanță cu strategiile lor de dezvoltare pe termen mediu, până în 2004), ele nu au reușit să închidă toate cele 31 de capitole ale acquis-ului comunitar și nici nu au atins asemenea performanțe economice, care să determine reducerea semnificativă a decalajelor față de celelalte țări și să îndeplinească criteriul economic.

Începând cu anul 2005, cele două țări rămase candidate la UE s-au mobilizat cu mai multă ambiție și voință, fiind conștiente de situația dificilă în care se află:

- au implementat o nouă strategie pe termen mediu;
- au accelerat reformele și ritmurile de dezvoltare (peste 6% anual în perioada 2005-2009), fiind sprijinite de fondurile europene;
- au acordat stimulente investitorilor străini și au atras în acest fel influxuri mai mari de investiții străine directe, în special din țările membre ale UE-25;
- au stimulat creșterea consumului intern, care a indus creșterea producției de bunuri și servicii și reducerea șomajului;
- inflația a fost redusă sau menținută la 1 cifră (sub 5%), deficitele bugetare s-au situat sub 3% din PIB, dobânzile medii practicate s-au redus, iar cursurile de schimb s-au cvasistabilizat, apropiindu-se de criteriile de convergență la Uniunea Monetară;
- au negociat în continuare capitolele acquis-ului, astfel încât în anul 2008 au încheiat negocierile de aderare, în 2009 au organizat referendum național pentru ca populația să-și spună cuvântul cu privire la aderare, în paralel cu ratificarea Tratatului de aderare de către Parlamentul European și de către parlamentele țărilor membre și au devenit membre ale Uniunii Europene, începând cu 1 ianuarie 2010.

Cu toate eforturile depuse de țările central și est-europene în primul deceniu al secolului XXI, care au condus la o nouă configurație a Europei, se poate spune acum, în anul 2010, că există încă mari disparități între cele 27 de țări membre ale Uniunii Europene, cu câștiguri și costuri pentru toți participanții la procesul de extindere. Procesul de integrare deplină nu s-a terminat. Am putea spune că el acum de-abia începe, cu alte forme de manifestare și alte condiționări, impuse de piață și de reglementările care trebuie respectate.

4.2 Costuri și beneficii în plan economic și social după extinderea Uniunii Europene la UE 27

Încă de la începutul acestui secol exista opinia larg acceptată că extinderea spre est a Uniunii Europene reprezintă “un proiect cu sumă pozitivă”, în care toți cei 27 de parteneri câștigă pe termen lung mai mult decât pierd. Această estimare continuă să fie valabilă, cu referire la toate aspectele integrării, de la cele politice și de securitate, la aspectele economice și sociale.

În țările central și est-europene tranziția la economia de piață s-a derulat concomitent cu pregătirile de aderare la UE, dar, pentru țările cu tranziția incompletă până în anul 2005, a fost foarte dificil de atins integrarea pe piața unică europeană. Oricum, integrarea europeană a constituit un reper important și “un catalizator” pentru stabilirea și corectarea procesului de tranziție, determinând creșterea sprijinului intern politic și public pentru consolidarea și continuarea reformelor economice.

După aderarea celor 12 state din centrul, estul și sudul Europei la UE, au apărut și continuă să apară noi provocări politice, economice și sociale pentru toate cele 27 de state.

4.2.1 Impactul integrării asupra noilor state membre din centrul și estul Europei

A. Dimensiunea economică

Dimensiunea economică a impactului integrării europene este abordată de diferiți autori¹ din punct de vedere al liberalizării (cu cele patru dimensiuni - liberalizarea mișcării mărfurilor, serviciilor, capitalului și forței de muncă), al politicii agricole comune (PAC), al asistenței financiare și al Uniunii Economice și Monetare (UEM).

a) Liberalizarea comerțului cu mărfuri

Beneficii/Câștigători	Țara	Costuri/Perdanți	Țara
Exportatori Consumatori Întreprinderi câștigătoare din tranziție (dublu câștigători)	Estonia Letonia Lituania Cehia Ungaria Polonia Slovenia Slovacia	Producători interni care dispar din cauza concurenței	Toate
Producători care se restructurează cu succes	Toate	O parte din industriile rămase nerestructurate	Cehia Bulgaria România
		Costuri mai mari de integrare, pe măsură ce industriile se expun concurenței	România Bulgaria
Producătorii interni, de pe urma adoptării taxelor vamale comune cu terții	Estonia	Consumatorii, de pe urma adoptării taxelor vamale comune cu terții	Estonia
		Exportatorii din zonele libere, care plătesc taxe la import, după adoptarea taxelor vamale comune cu terții	Toate zonele libere

Sursa: Virginia Câmpeanu, Tabel sinoptic.

b) Liberalizarea serviciilor

Beneficii/Câștigători	Țara	Costuri/Perdanți	Țara
Consumatorii, beneficiari de calitate superioară și prețuri scăzute, în baza concurenței	Toate	Utilități publice	Toate
Telecomunicații private și cu participare străină	Toate, după abolirea monopolului	Energie monopol de stat	Toate

1 Helen Tang, "Winners and Losers of EU Integration", 2000.

Beneficii/Câștigători	Țara	Costuri/Perdanți	Țara
Bănci, asigurări private	Ungaria Polonia Cehia	Finanțe, asigurări monopol de stat	Toate
Transporturi, avantaje geografice și de costuri	Toate	Căi ferate monopol de stat	Toate
Construcții	Toate	Transporturi aeriene monopol de stat	Toate
Export servicii culturale	Toate		
Turism, comerț cu amănuntul, reparații	Pe măsură ce fac față concurenței		

c) Mișcarea de capital

Beneficii/Câștigători	Țara	Costuri/Perdanți	Țara
Tările ce atrag mari investiții străine directe (ISD)	Ungaria	Tările care atrag investiții străine directe relativ mici	România Bulgaria
Restructurarea prin atragerea de ISD	Slovenia	Industria de automobile, camioane, alimente, băuturi	Toate unde ISD au intrat pe piață protejate

d) Mișcarea forței de muncă

Beneficii/Câștigători	Țara	Costuri/Perdanți	Țara
		Migrație spre țările mai bogate	UE-15
		Diferențe regionale sporite privind șomajul și salariile	Toate

e) Agricultură

Beneficii/Câștigători	Țara	Costuri/Perdanți	Țara
Fermierii mari, prin primirea subvențiilor mai mari	Țările baltice România Polonia	Fermierii mici	Țările baltice România Bulgaria
Unii producători	Cehia	Consumatorii datorită prețurilor mai mari după integrare	Toate

f) Asistența financiară

Beneficii/Câștigători	Țara	Costuri/Perdanți	Țara
Regiunile beneficiare de fonduri structurale	Toate		

B. Dimensiunea socială

Beneficii/Câștigători	Țara	Costuri/Perdanți	Țara
-----------------------	------	------------------	------

Adulți 31-45 ani	Țările baltice	Adulți sub 30 ani	Țările Baltice
		Pensionari fără acțiuni lichide/convertibile	Toate
		Minorități cu tendința de a fi excluse (rromi)	Cehia Polonia România Bulgaria
Populație sub 35 ani	Toate	Populație peste 35 ani	Polonia
- cu studii universitare de : - drept internațional - economie - bănci- finanțe - limbi străine - inginerie	Toate	Șomerii pe termen lung	România
Oficialii din administrația publică	Toate		

4.2.Probleme cu care se confruntă UE după extindere

- Instrumente politice neadecvate: fondurile structurale care ar trebui să rezolve creșterea disparităților economice și sociale din UE –27 favorizează vechii membri față de cei noi și pe cei din primul val față de cei din al doilea val.
- Adâncirea disparităților regionale, determinată de creșterea concurenței după lărgirea UE, nu se poate rezolva prin utilizarea fondurilor structurale, ceea ce constituie o sursă de crize sociale regionale.
- Introducerea politicii agricole comune în noile țări integrate determină creșterea prețurilor la consumatori, afectând, în special, păturile sărace; unele țări solicită admiterea prețurilor de consum diferențiate, până la schimbarea PAC.
- Exacerbarea problemelor de securitate, în condițiile migrației și crimei organizate transfrontaliere.

Bibliografie

1. Avery, Graham, *Membership of the EU - A catalyst for Romania*, 5 iulie 2002, București.
2. Badia, Carpi J, *EU Industrial Policy and EU Competition Policy*, București-Barcelona, septembrie 2000.
3. Belli, Nicolae, *Tranziția mai grea decât un război, România 1990-2000*, Editura Expert, București 2001.
4. Belli, Nicolae, *UE-Geneza și instituțiile sale*, CIDE, București, 1995.
5. Câmpeanu, Virginia, *Valurile europene- costuri pentru cine, beneficii când?*, volum "Un concept românesc privind viitorul Uniunii Europene, p. 219-272, Ed. Polirom, 2001.
6. Câmpeanu, Virginia, *Impactul Acordului European asupra agriculturii României*, IEM, București, 1998.
7. Ciobanu-Dordea, A, *Relațiile României cu UE în contextul și starea actuală, Integrarea europeană*, octombrie 2000.
8. Ciupagea, Constantin (editor), *O Europă, cinci destine*, IEM, București, 2000.
9. Ehrlich, E; Revesy, G, *The state of economy în Central and Eastern Europe compared with the EU requirements*, IWE, Budapesta, 1999.
10. Gutman, R. J, *Europe*, nr. 397, iunie 2000.
11. Hughes, K, *The political economy of EU : Enlargement, research result*, ACE Quarterly, Phare, 2000.
12. Inotai, A, *Political, economic and social arguments for and against EU enlargement*, IWE, Budapesta, 1999.
13. Păun, N, Păun A.C., *Istoria construcției europene*, Ed. Fundației pentru Studii Europene, Cluj- Napoca, 2000.
14. A Community of Fifteen, Bruxelles, 2000, p.11: PPP indică un volum identic de produse și servicii care pot fi achiziționate oriunde, indiferent de nivelurile de preț.
15. Pasquarelli, E.G. , *Procesul de negociere pentru aderarea la UE nu este un meci, Integrarea Europeană - Supliment România liberă în colaborare cu Uniunea Europeană*, 18 octombrie 2000.
16. Tang, Helen, *Winners and Losers of EU Integration*, World Bank, 2000.
17. Central Europe, *Emerging Europe*, colecția 1998-2001.
18. Comisia Europeană, *Rapoarte pe țările candidate*, 1999-2001.
19. *Der Spiegel*, 11 septembrie 2000.
20. Krass Media Monitoring, *Integrarea europeană*, Dosar monitorizare media, București, 1999-2002.
21. European Commission, "2000 Regular Report from the Commission on Romania's Progress towards accession".
22. *European Commission*, December 2001.
23. EUR-LEX, PRELEX, OEIL, CELEX- legislație europeană on-line.
24. *Financial Times*, London, 24 octombrie 2000.
25. *Frankfurter Allgemeine Zeitung*, preluat de Economistul, 18 octombrie 2000, p.8.
26. *Mediafax* , Bruxelles, 7 noiembrie 2000.
27. *Central European Business*, 1999-2002.
28. *Transition Report*, BERD, 1998.
29. *Tratatul asupra Uniunii Europene*, Maastricht, 1992.
30. Uniunea Europeană - *Evenimente la zi*, colecția 2001-2002, Supliment, editat de Centrul de Studii Europene al Institutului de Economie Mondială.